Friluftsliv - skapa eld

Idrott och hälsa 1

Introduktion

I kursen idrott och hälsa 1 tar upp att vi behöver kunna bedriva, planera och kunna utföra friluftslivs aktiviteter och fysiska aktiviteter ur ett säkert perspektiv. Då vi i Sverige har en större del av vårt år i kyligare klimat är det av kulturella aspekter men även av vikt hur vi bedriver samt utför friluftsliv. Eld är något som är livsviktigt, vilket vi vet sedan urminnes tider. Det var när vi kunde börja transportera och göra upp eld på ett säkert sätt som vi började utforska större områden i ett större perspektiv. Vi kommer bygga vidare på att försöka skapa eld med hjälp av tändstål, trä mot trä.

Vår planet har funnits i minst 4.5 miljarder år. Det dröjde dock väldigt länge innan människan i den variant vi är idag gjorde entré på jordens arena. I 500 000 år har människan använt elden som ett mångsidigt redskap. Arten Homosapiens-sapiens uppkomst brukar dateras till för ca 40 000 år sedan. Om vi hoppar fram en rejäl bit i människans historia fram till början av 1900-talet så bodde 8 av 10 svenskar på landsbygden och hade därmed precis som sina förfäder en stark koppling till naturen. Idag är siffran den omvända och endast 2 av 10 i Sverige bor på landsbygden. Sammanfattningsvis så är det tydligt att människan under en betydande stor majoritet av sin historia har levt i symbios med naturen. Idag är det inte ovanligt att människors kontakt med naturen är begränsad till stadsparker, friluftsdagar i skolan eller helt utan kontakt.

Mål:

Förmåga att genomföra och anpassa utevistelser utifrån olika förhållanden och miljöer.
Kunskaper om betydelsen av fysiska aktiviteter och naturupplevelser för kroppslig förmåga och hälsa.
Förmåga att hantera säkerhet och nödsituationer i samband med fysiska aktiviteter.
Kunskaper om kulturella och sociala aspekter på fysiska aktiviteter och naturupplevelser.

Centrala innehål:

För att kunna göra upp eld krävs en del träning och kunskap. Framförallt kan det i dåligt väder kräva en hel del tålamod. Vi skall denna lektion försöka att få igång en eld på lite annorlunda sätt. Först behöver vi lära oss lite om vad som är bra ”fnöske” det vill säga, vad som tar eld lättare än andra material. Det är en skillnad på att göra upp eld när solen skinner och allt är bra, men mer jobbigt vid regn och blåst. Tålamod krävs om vädret inte är med oss denna lektion.

Vid tändning med traditionella elddon behöver man material som kan fånga upp en gnista eller antändas vid låg temperatur. Ett sådant material är fnösket, gjort av fnösktickan. Också trä- eller textilludd (inte syntetmaterial), fågeldun och dylikt kan användas. Materialet måste i allmänhet vara helt torrt. Genom att försiktigt blåsa på det glödande materialet får man tillräcklig hetta för att tända *tändet*. Motsvarande låga får man direkt med en tändsticka.

En fyrsticka är enkel att göra och bra som tändved även fnöske från björk, likt nedan.
Bilder Wikipedia

Det går också bra att använda näver, stickor av tjärved, torrt gräs, träflisor, fågeldun, bomullsludd från kläder eller *knaster* (små torra grankvistar). Vilken sorts tände man än använder, så är det viktigt att det är torrt, åtminstone den yta som skall tändas först.

Här ser du lite bilder på olika typer av nedanför och på sidan här.

Gör upp eld

Det är svårt att göra upp eld i skogen, om man inte har tänd- stickor eller tändare. Det äldsta sättet går ut på att skapa värma genom friktion. Det innebär att du gnuggar helt enkelt en pinne mot en barkbit eller träbit så hårt man kan, så snabbt man kan. **Båda träbitarna måste vara absolut torra. Detta kan ta väldigt lång tid, så tålamod behövs.** Rulla en pinne mellan händerna om och om igen. Om man håller på tillräckligt länge kommer det till slut att börja glöda där träbitarna gnuggar mot varandra. Lägg torr mossa, lava, torrt gräs eller **björknäver** på glöden så en eld tänds. Rulla över det brinnande materialet på de torra träpinnar som ska bilda din brasa, men det är extremt svårt och kräver optimala förhållanden med varmt väder, låg luftfuktighet och snustorra material. Man bör därför inte ödsla tid på metoden annat än i desperation när alla andra möjligheter uttömts.

Bild och del av text av ungfakta.se
Att skapa eld på detta vis är inte att föredra över huvudtaget. Tar lång tid.

Det kan vara svårt att få igång en eld i skogen om det är blött ute. Det brukar aldrig vara ett problem när det har varit torrt. I filmen som du scannar med din mobil så kommer du att se hur du kan göra upp en eld med material och eldstål.

Hur du kan skapa eld med eldstål!

Gör upp eld med bågdrill

Att skapa eld via bågdrill är inte det lättaste, det kräver lite träning och framförallt planering. Att ha alla delar rätt innan du sätter igång. Det är viktigt också vilken typ av trä du använder dig av. Vidare behöver du förberedda fnöske och ha andra pinnar eller en fyrsticka som finns i detta dokument högre upp.

Drillpinnen tillverkas förslagsvis av asp, i nödfall av sälg, poppel eller al. Till denna skall virket inte vara murket. Pinnen skall vara rak och jämn, och ca. 25 mm. i diameter. I ena änden görs en trubbig spets, den andra änden formas till en tapp; ca. 30 mm. lång och 10 mm. i diameter. Man kan tälja en liten midja på drillpinnen så att drivremmen lättare håller sig på plats.

Eldbåge

Bågen tillverkas av en spänstig gren, ca. 90-120 cm. lång och 15-20 mm. tjock.

Handtag

För att kunna hålla i drillpinnen då den roterar krävs ett handtag. Det tillverkas enligt bild i något hårt träslag som t.ex. björk, ask, al, bok eller ek.

Eldbrädan tillverkas i lätt och poröst lövträ som al,
, asp eller poppel. Lätt murken al anses av många vara det bästa materialet; trädet skall vara dött och virket börjat murkna, men fortfarande vara fast i veden. Såga av en 30-40 cm. lång och relativt kvistfri bit av stocken. Klyv den på mitten, och yxa/hyvla till en minst 2,5 till 3 cm. tjock planka som ligger stadigt på marken.

Viktigt att du har rätt träsort för rätt sak!